

2021 Bütçesi keyfiliklerle başladı

Keyfilik zaten bütçenin yapısını ve uygulanma özelliklerini düzenleyen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Yasası'nda köklü değişiklikler yapan bir torba yasanın 16 Ekim 2020 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yasalaşmasıyla başlamıştı. Bu torba yasa, bütçenin TBMM'ye sunulmasının Anayasa'ya göre son tarihi olan 17 Ekim'den bir gün önce yasalaşmaktaydı. Peki, bütçede fonksiyonel sınıflandırmaya son veren ve birçok harcama kalemini (örneğin Mega projelere bütçeden yapılan yıllık ödemeleri) görünmez kılan yeni "performans esaslı program bütçe" anlayışı bütçeye bir günde nasıl yansıtılacaktı? Bu soruyu benim dışında sevgili Kadir Sev de Sol Gazete'de sormuştu.

İktidarın kural tanımazlığı burada da sahnede idi elbette: Nasıl olsa torba yasa 17 Ekim'den önce çıkar hesabıyla 2021 Bütçesi, 5018'de yapılacak değişikliklere göre hazırlanmıştı! Gerçekten torba yasa teklifi bütçenin sunulmasına saatler kala yasalaşmış ve –sözde- görüntü kurtarılmıştı. Gerçi görünüşü kurtarmanın bile iktidarın tasası olmadığı da artık çok açıktı. Çünkü artık hiçbir kurumun kendisinden hesap soramayacağı bir "denetlenemez yürütme" yapısı oluşturulmuştu.

O kadar ki, 2021 Bütçesi'nin Anayasa'nın koyduğu "mali yılbaşından en az yetmişbeş gün önce" yani en geç 17 Ekim'de TBMM'ye sunulması kuralına da ilk kez uyulmamıştır (AY: m.162). Görünüşü kurtarmak için 18 Ekim sabahı Anadolu Ajansı'nın geçtiği bazı bütçe büyüklükleri de aslında bütçe yasası teklifinin ortada olmadığını bir başka kanıtıydı. (Aslında temel bütçe büyüklükleri Eylül sonunda çıkan Yeni Ekonomi Programı III ile aynı olduğundan, bunları evirip çevirip yayınlamak ve içerden bazı ek bilgiler edinmek büyük bir gazetecilik becerisi de gerektirmiyordu!). Değerli araştırmacı gazeteci Çiğdem Toker dünkü Sözcü'de bu skandala yer vermekteydi. Bu işin sıkı takipçisi olan sevgili dostum Aziz Konukman da, teklifin Meclis sayfasına ancak 19 Ekim Pazartesi öğle vakti konulduğunu, ancak bunun da bütçe teklifinin maddeleri ve gerekçelerinden (toplam 22 sayfadan) ibaret olduğunu; teklifin bütünü'nün, bağlı cetvellerinin ve ekinde olması gereken belgelerin (2020 Yılı ekonomik Raporu ile 2021 Bütçe Gereksesi'nin) ortada olmadığını bildiriyordu.

Bu iktidarın hukuk devletinden yasa devletine geçişi yani bir geriye gidişi temsil ettiğini söylemek sanırım artık oldukça yetersiz kalıyor. Bu iktidar, gerek gördüğünde, ne yasaları ne de anayasayı tanıyor. Anayasaya göre tarafsızlık yemini etmiş bir Cumhurbaşkanı bir partinin genel başkanı olabiliyor ve yürütmeyi bir parti-devletine dönüştürebiliyor. Esasen 2017 Anayasası ve bununla ilişkili 2018 değişiklikleri, kuvvetler birliğini tesis ederek Türkiye'nin bundan böyle bir

anayasal-devlet olma niteliğini yok etmiştir. Buna rağmen bu anayasa bile iktidar için bir ayakbağıdır ve fırsat bulabilse yeni anayasal dayatmaları gündeme getirebilir. Ama Anayasanın mevcut haliyle de pekâlâ istediği keyfiliği yapabilmektedir. Esasen AYM de yürütmenin emrine sokulmuştur ve son kuşatmayla da tamamen teslim alınması gündemdedir.

Bütçenin bazı özellikleri

2021 bütçesinin 2020 gibi büyük açıklar veren bütçeler serisine yeni bir ilave olacağını belirterek başlamak gerekir. 2020 bütçesinin başlangıçta öngörülen açığı 139 milyar TL idi; yılsonu gerçekleşme tahmini ise 239 milyar TL'dir. 2021 bütçesi içinse başlangıç tahmini olarak 245 milyar TL açık öngörülüyor. Eğer bu 245 milyarı geçen yılın başlangıç tahmini olan 139 milyar TL açık ile karşılaştırırsanız, yüzde 76'lık bir artıştan söz edebilirsiniz. Ama karşılaştırmayı 239 milyarlık gerçekleşme tahmini ile yaparsanız sadece yüzde 2'lik bir açık artışı söz konusu olacaktır. Bunların ikisi de gerçekçi değildir. Kaldı ki, 2020 bütçesi için ilk dokuz ayda 240 milyar TL'lik borçlanma yapıldığı ve borçlanma limitinin son torba yasayla 308,8 milyar TL'ye çıkarıldığı hesaba katıldığında, 2020 bütçesi açığının bugün öngörülen düzeyi önemli ölçüde aşacağı tahmininde bulunmak zorlama olmayacaktır. Dolayısıyla 2021 bütçe açığını 245 milyar TL veya GSYH'nın yüzde 4,3 düzeyinde tutmak "büyük başarı" sayılabilecektir. (Bu son oran 2015 öncesinde yüzde 2'nin altında tutulabildiği için iktidarın övünç vesilesiydi!).

Belki de yeni bir "kamu alacaklarının yeniden yapılandırılması" düzenlemesi imdada çağrılarak bu hedef tutturulabilecektir. Nitekim şimdiden bunun hazırlıkları başlamış gözüküyor. 16 Ekim'de Meclis'e sunulan ve emek aleyhtarı esnek istihdamın yolunu ardına kadar açacak olan "İşsizlik Sigortası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun Teklifi"ne böyle bir düzenlemenin Plan ve Bütçe Komisyonu'nda eklenme olasılığı büyümüştür. Bu düzenlemenin, tahakkuk etmiş veya etmemiş vergi alacaklarını; sosyal güvenlik primi, işsizlik sigortası primi alacaklarını; belediyelerin su, atık su ve katı atık alacaklarını; tüm diğer idari para cezalarını; ve bütün bu alacaklara bağlı gecikme ceza, faiz ve zamlarını kapsaması beklenmektedir. Bu yeniden yapılandırma hem yaygın bir beklentiye yanıt olacak hem de tahsil edilemeyen kamu alacaklarının hiç olmazsa kısmen tahsilinin gerçekleştirilmesiyle 2021 yılı bütçe gelirlerine önemli bir takviye yapılması sağlanacaktır. Tabii 2021 yılında ekonominin biraz toparlanması koşuluyla; yoksa ertelenen borçların 2021'de ödenmesi de zor olacaktır. (Her durumda, 2020'de ciro ve kârlarını arttırmış olan şirketler lehine bir durum ortaya çıkmış olacaktır).

Şimdiden altını çizmek istediğimiz son iki konudan birincisi, 2021 bütçesinin esnekliğinin de önceki bütçede olduğu gibi büyük ölçüde aşınmış olmasıdır: Cari transferler ve faiz ödeneklerinin toplam bütçe giderlerine oranı yüzde 53'tür. Bu iki kaleme personel giderleri ile kamu personeli için devletin SSK prim ödemeleri eklendiğinde sonuncu oran yüzde 81,5'e yükselmektedir. Dikkati çeken bir durum da, faiz ödeneklerinin bir önceki bütçenin başlangıç

ödeneğine kıyasla yüzde 29 oranında büyümesinin öngörülmesidir. Kaldı ki 2021’de 179,5 milyar TL’lik faiz ödeneğinin hayli yetersiz kalması da beklenebilir. Bu bağlamda yeni bütçenin faiz hariç dengesinin gene negatif bir değer almasının (birincil açık vermesinin) ve kamu borç yükünün büyümesinin öngörülmesi sürpriz değildir. Sürpriz değildir ama tarımsal destek ödeneğinin yedi katına varan bir faiz ödeneğini kanıksamak da zordur.

İkinci konu, bütçe vergi gelirlerinin daha da ağırlıklı bir biçimde dolaylı vergilere yaslanıyor oluşudur. Pandemik ve ekonomik krizlerin en fazla düşük ve düzensiz gelirlileri vurduğu bir ortamda, dolaylı vergiler üzerinden “vurun tüketiciye” politikasının hiçbir ahlaki zemini bulunmamaktadır. Hatta “müskirat” ve akaryakıt (ve otomobil) üzerinden alınan Özel Tüketim Vergisi’nin aşırı yüksekliği, devlet partisinin vatandaşa karşı “taksirle ölüme sebebiyet verme” suçunu işlemesine kadar varmıştır. Damıtılan içkilerde merdiven altı üretimi son günlerde 60’a yakın cana mal olmuştur. Yanıcı akaryakıt kullanmak yüzünden geçen yıl ortaya çıkan otobüs yangınlarında da birçok kişi yaşamını yitirmişti. Bu cinayetlere son vermek için de vergi sisteminin Anayasa’nın 73. Maddesiyle uyumlaştırılması şarttır. Hiç uyulmayan ve AKP döneminde iyice uzaklaşılan bu madde şunu emrediyor: “Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır”.

2021 bütçesine bu hafta iki kez daha dönme fırsatımız olacak. Bunlardan ilki 21 Ekim Çarşamba akşamı saat 20:00’de İktisat Fakültesi Mezunlar Cemiyeti’nin Facebook hesabından canlı yayınlanacak. İkincisi de büyük olasılıkla Birgün Pazar’da yer alacak. Belki Bütçe Gerekçesi dâhil çeşitli bütçe belgeleri de bugün-yarın yayınlanır da daha kapsamlı bir bakışa kavuşuruz

sol.org.tr/yazar/2021-butcesi-keyfiliklerle-basladi-17348